

Motion

1976/77:1445

av herrar Lövenborg och Hagel
med anledning av propositionen 1976/77:80 om insatser för
samerna

Vi betraktar propositionen 1976/77:80 i dess helhet som ett genombrott för de strävanden som den samiska minoriteten sedan urminnes tider och särskilt sedan sitt första landsmöte år 1918 gett uttryck åt. Propositionen andas en oreserverat positiv inställning och fastslår att samerna som ursprunglig befolkning och etnisk minoritet har särskilda rättigheter och att dessa rättigheter bör tillgodoses. Den går helt i linje med de insatser som enskilda riksdagsmän, bl. a. Carl Lindhagen, Charles Lindley och på senare år framför allt John Takman, har krävt och förordat. Den överensstämmer också med de intentioner som dåvarande utbildningsministern Bertil Zachrisson uttryckte i sitt anförande vid Svenska samernas riksförbunds landsmöte i Tännadalen den 16 juni 1976:

... inga andra än samerna själva har rätt att forma det samiska kulturarvet. Men denna rätt kan aldrig utövas om inte samhället bemödar sig om att sätta sig in i de samiska frågorna och försöka förstå den samiska minoritetens trängda situation. Denna förståelse är en nödvändig grund för samhällsinsatser. Vi är alla, såväl samer som icke-samer, ansvariga för att innebörden av samernas problem klarläggs. Och vi har också ett gemensamt ansvar för problemens lösning.

Vi hälsar med tillfredsställelse de många konkreta förslag som propositionen innehåller. På två punkter anser vi dock att propositionens förslag är alltför allmänt hållna. Det gäller dels de samiska utbildningsfrågorna, dels de synpunkter som läggs på de näringspolitiska frågorna.

Vad utbildningen beträffar räcker det inte med "samiska inslag". I en utförlig motion i januari 1976 om skolundervisning och lärarutbildningen för den samiska minoriteten (motion 1975/76:1501) redogjorde John Takman för de internationella erfarenheterna av undervisning för barn ur etniska minoriteter:

Ett vanligt argument mot en inledande undervisning med finska eller samiska som *undervisningsspråk*, inte bara som undervisningsämne någon timme i veckan, är att det skulle vara bortkastad tid. Som det varit hittills och alltjämt är får barn från samiska och finsktalande familjer börja grundskolan, numera också förskolan, med språk 2, dvs. svenska, som undervisningsspråk. Resultatet blir i allmänhet inte att de lär svenska snabbare och bättre än om de under de två tre första åren haft sitt modersmål, språk 1, som undervisningsspråk.

Bevisen går snarare i motsatt riktning. Att börja med språk 2 som undervisningsspråk är alltid svårare, och resultatet blir mycket ofta halvspråk-

kighet i stället för tvåspråkighet. Man lär sig inte behärska sitt hemspråk i skrift och kan vanligen inte heller läsa det obehindrat. Och man får, om inte gynnsamma omständigheter föreligger, en sämre kunskap i språk 2, majoritetsbefolkningens språk. Såväl av sameutredningens betänkande (SOU 1975:99) som av propositionens text är det oklart om man verkligen tar ställning för en inledande undervisning med samiskan som undervisningsspråk.

Vi är medvetna om att det f. n. saknas lärare och läromedel, men det borde redan nu vara möjligt att åtminstone på några platser starta en försöksundervisning för att inom några år, då lärare utbildats i tillräckligt antal och läromedelsituationen förbättrats, kunna utvidga denna alternativa skolform till alla de platser där det finns ett elevunderlag för den.

Propositionen framhåller upprepade gånger att det krävs ett väsentligt allsidigare och bättre näringsunderlag för att samerna skall kunna stanna och få sin utkomst i hembygden och för att den samiska kulturen över huvud taget skall kunna bestå. Ett intressant program, refererat i propositionen (s. 115), har framlagts av Sáminuorra – Svenska samernas riksungdomsförbund. Organisationen föreslår en försöksverksamhet med utvidgade samebyar, där renskötseln och dess ledning bör vara fristående från samebyns övriga verksamhet. Rennäringslagen lägger hinder i vägen för en sådan utvidgad verksamhet. Samebyn är, som bekant, både ett geografiskt och ett juridiskt begrepp. Det är i sin egenskap av ekonomisk förening som samebyn, enligt rennäringslagen, inte kan driva annan verksamhet än renskötsel. Det finns dock inga juridiska men väl starka ekonomiska hinder för samerna i samebyarna att bilda exempelvis bolag eller producentkooperativa föreningar för annan verksamhet.

Det särskilda stöd till samiskt organisationsliv, som föreslås i propositionen och som även skall kunna användas för administrationsarbete för försöksverksamhet enligt Sáminuorras program, kan ge betydande möjligheter. Vi anser emellertid att det också är nödvändigt att satsa på en allsidig utveckling av alla de samhällen i det norrländska inlandet där samerna är bosatta. Det räcker inte med en och annan skyddad verkstad. Modellen bör vara de industricentra som f. n. finns i Strömsund och Lycksele och som också kommer att byggas i Haparanda, Ljusdal, Ånge och Vilhelmina. Om sådana industricentra kom till stånd i Haparanda, Sopperobyarna, Kiruna, Jokkmokk och övriga tätorter, där huvudparten av samerna i inlandet är bofasta, skulle det öppnas helt nya möjligheter för både samer och icke-samer att få sysselsättning i hemorten.

Slutligen är det en brist att propositionen liksom sameutredningen förbigår skogssamernas särskilda problem. Vi föreslår att deras situation snabbt utreds.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi
att riksdagen beslutar hos regeringen anhålla

1. att sameskolstyrelsen inom skolöverstyrelsen får i uppdrag att på några orter starta en försöksverksamhet med samiskan som undervisningsspråk i förskolan och de två första klasserna av grundskolan,
2. att arbetsmarknadsstyrelsen får i uppdrag att i samarbete med Stiftelsen Industricentra projektera industricenteranläggningar i Haparanda, Sopperobyarna, Kiruna, Jokkmokk och andra tätorter där huvudparten av samerna i inlandet är bofasta,
3. att skogssamernas problem skyndsamt utreds.

Stockholm den 16 mars 1977

ALF LÖVENBORG (-)

ROLF HAGEL (-)